

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA SOSYAL BİLGİLER DERSİ AMAÇLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

THE ACHIEVEMENT LEVEL OF THE TARGETS OF THE SOCIAL STUDIES AT THE JOINT CLASSES

Araş. Gör. Ahmet AYDIN

İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
Fatih Eğitim Fakültesi Karadeniz Teknik Üniversitesi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarının B Grubu I. ve II. Yıl Sosyal Bilgiler Program amaçlarının gerçekleşme düzeyini tespit etmektir. Alan çalışması Trabzon ilinde, 1995-96 öğretim yılında birleştirilmiş sınıf B grubundaki sınıflarda okuyan 4 ve 5. sınıf öğrencileri ile bu sınıfları okutan öğretmenler üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya 57 sınıf öğretmeni ile 278 öğrenci katılmıştır. Ölçme araçları; öğretmenler için anket ve öğrenciler için çoktan seçmeli test kullanılmıştır. Elde edilen veriler; yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma ve t-testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre: Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler Programı'nda belirtilen amaçların gerçekleşme düzeyi sınıf öğretmenlerince % 69.5, öğrencilerin aynı amaçlara ulaşma düzeyi ise % 64.6'dır. Öğretmenler ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler Program amaçlarına ulaşma düzeyleri birbirlerine yakın bulunmuştur.

Öğretmen ile öğrenci grupları arasında birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler Programı'nın vatandaşlık grubu ve ekonomik grubu amaçlarını gerçekleştirmede anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin öğrenim durumu değişkenine göre; Toplumsal grubu ve Ekonomik grubu amaçları gerçekleştirmede önlisans çıkışlı öğretmenler ile lisans çıkışlı sınıf öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kıdem durumu değişkenine göre ise; Toplumsal grubu ve Ekonomik grubu amaçları gerçekleştirmede 12 yıl ve altında hizmeti olan öğretmenler ile 13 yıl ve üstünde hizmeti olan sınıf öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the achievement level of the targets of the social studies at the joint classes in the elementary school of B group (4 and 5 year). Field study covered 278 students and 57 teachers. Data was gathered by using survey questionnaire with teachers and multiple test with students. In the analysis of the data, percentage, arithmetics means, standard deviation and t-test were used.

According to results obtained from this study, the achievement levels of the targets of the social studies are % 69.5 for classroom teachers and % 64.6 for students. It was determined that the achievement levels of the targets for social studies for teachers and students are similar.

It was also found that there were a significant relationship between the citizenship group and economic group in achieving the targets of social studies.

Social group and economic group in achieving the targets of social studies were differed from each other according to prelisans program teachers and lisans teachers. There were a significant differences between social grup and economic group in achieving the targets of social studies according to teaching experience. For example, teachers who have 12 years or less than 12 years teaching experience and teachers have 13 years or more than 13 years teaching experience were differed from each other in achieving the targets of social studies and economic studies.

İlköğretim okullarının B Grubunda (4. ve 5. sınıflar) okutulan Sosyal Bilgiler dersinin program amaçları Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden; Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden; Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden ve Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden olmak üzere dört başlık altında gruplandırılmıştır. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda toplam 29 amaç sıralanmıştır. Bu amaçlar; müstakil sınıflı ve birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında ortaktır.

Birleştirilmiş sınıflarla müstakil sınıfların Sosyal Bilgiler Program amaçları ortak olmasına karşın, içerikleri yönünden birbirlerinden farklıdır. Ayrıca, birleştirilmiş sınıflarda öğretmen aynı sınıfta ve aynı anda birden fazla sınıflı müşterek olarak okuttuğundan ve aynı ders saatinde A ve B grupları arasında mihver dersler münavebeli işlendiğinden; Sosyal bilgiler dersi, bazı saatlerde öğretmenli, bazı saatlerde ise ödevli ders olarak okutulmaktadır. Birleştirilmiş sınıflardaki gerek içerik farklılığı gerekse uygulama farklılığı amaçların gerçekleştirilme düzeylerine ilişkin belirsiz bir durumu ortaya koymaktadır.

Birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında okutulan Sosyal Bilgiler Programı'nda, 1968 yılından bu tarafa amaçlarında hiçbir değişiklik yapılmazken, 1993 yılında müstakil sınıflardaki Cumhuriyet ünitesi II. Yıl Yurdumuz ünitesine eklenmiştir.

İlköğretim programlarının ana unsurlarını amaç, konu, araç-gereç, yöntem, işleniş ve değerlendirme boyutları açısından ele aldığımızda konunun çok yönlü olarak incelenmesi sağlanmış olur. Bu şekilde program öğeleri arasında bağlantı kuran faktörler sosyal, kültürel, ekonomik, felsefe, bilim, teknoloji vb. sosyal bilimlere ait genel konular öğrencilerin düzeylerine göre Sosyal Bilgiler Programına aktarılmış olur (Ceyhan 1995: 13). Böylece ilköğretimde toplu öğretim sistemi ve eğitimdeki "bütünlük" ilkesi Sosyal Bilgiler dersinde de sağlanmış olacaktır. Kısacası; Sosyal Bilgiler Programını uygulamada pekçok önemli faktörler göz önünde tutularak, programı uygulama sonuçları ile program amaçlarının karşılaştırılmasına işlerlik kazandırılabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı ile ilköğretim okulları arasında iletişimi sağlamada programlar bir köprü oluşturur. İlköğretim programları ile ilköğretime öğretmen yetiştiren kurumların programları arasında tam bir örtüşme sağlanabilirse işe dönük bir Sosyal Bilgiler programı ortaya çıkacaktır. İlköğretim programları içerisinde birden fazla dersin yer alıyor olması, Sosyal Bilgiler Programı'nın birçok sosyal bilimlerden süzülen bilgilerin ünitelere dönüştürülmesi için mutlaka disiplinler arası uzmanların bir araya gelmesi gerekir. (Varış 1996: 34-36).

Sönmez (1994: 43)'in, ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve dersine ilişkin akademik görüşlerinde: Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına bilişsel, duyuşsal ve devinışsel davranış taksonomisinin uygulanmasını önermektedir. Ancak bugüne kadar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler Programına davranışlar yansıtılmamıştır .

İlköğretim Programı'nda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğa iyi insan, iyi vatandaş olabilmesi için gerekli nitelikleri kazandırma amaçları konular ve zaman açısından bakıldığında uygulanması zordur (Çağlar 1992: 19).

Ertürk (1993: 53), ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın amaçlarının çok genel olması, uygulamada amaçların gerçekleşmesini güçleştirmektedir. Kısacası; Sosyal Bilgiler dersinin amaçları hedef ve davranış düzeyine indirgenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin 4 başlık altında toplanan amaçları, öğrenciyi hayata hazırlayıcı nitelikte olmakla birlikte, uygulamada bu amaçların büyük bir kısmına ulaşamadığı gözlenmektedir. Sosyal Bilgiler Programı'nın amaçları çok genel ifade edilmekle birlikte bilişsel ve duyuşsal davranışlara dönüştürülme imkanını ortadan kaldırmaktadır. Böylece Sosyal Bilgiler Programı'nı uygulamada bu amaçların büyük bir kısmına ulaşamadığı söylenebilir (Erden 1996: 17).

Öğrencilerin ileri yaşlarda toplum hayatına etkin bir vatandaş olarak girebilmeleri ve hayata hazırlanabilmeleri için yapılacak faaliyetler, Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarında yer almaktadır. Sosyal Bilgiler ders amaçları, öğrencilerin hem hayata hem de üst öğrenime hazırlanmaları için tertiplenmiştir. Sosyal Bilgiler ders amaçları, sınıf öğretmenleri ve öğrenci rollerini, eğitim ve öğretim faaliyetleri açısından fonksiyonel hale getirmektedir. Ancak Sosyal Bilgiler dersinin öğretim sürecine bakıldığında, dersin amaçları, öğrencilerin giriş işlemlerinin neler olabileceğini açık seçik ortaya koymasına rağmen, sınıf öğretmenleri sadece bilgi vermekte ve öğrencilerden bilgi alarak bu rollerini yerine getirmektedirler. Sosyal Bilgiler dersinde, öğretmeni ve öğrencileri bilgi vermeye ve almaya yönelten çeşitli nedenler şunlardır;

1. Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan ünite sayısı az, oldukça geniş ve kapsamlıdır. Müstakil sınıflarda ünite sayısı daha fazla ve kapsamlıdır. Bu durum birleştirilmiş sınıf öğretmenlerini ve öğrencilerini bir dereceye kadar bilgi aktarmaya ve almaya zorlamaktadır.

2. Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler Programı'nın içeriğini destekleyen kaynak ve materyaller, uygulama sürecinde birtakım farklılıkların ortaya çıkması amaçların gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır.

3. Birleştirilmiş sınıflı okullardaki araç-gereç ve materyal yetersizlikleri nedeni ile öğretmen ve öğrenciler sadece kitaba yöneldiklerinden, beceriye yönelik amaçlar gerçekleştirilememektedir.

4. Sosyal Bilgiler Programı'ndaki amaçlar müstakil ve birleştirilmiş sınıflarda ortak olmasına rağmen; müstakil sınıflarda takip edilen içerikle birleştirilmiş sınıflarda takip edilen içeriklerin farklı olması, programdaki amaçların gerçekleşmesinde birleştirilmiş sınıflar aleyhine bir durum ortaya çıkarmaktadır. Eğer Sosyal Bilgiler dersi ile ülke genelinde standart bir vatandaş tipi isteniyorsa köy ve şehir okulları arasındaki program içeriklerindeki farklılıkların ortadan kaldırılması gerekir.

5. Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinde ele alınacak olan Atatürk ile ilgili konuların 3/4'ü sadece II. Yıl Yurdumuz ünitesine eklenmiştir. Aynı üniteye müstakil sınıflardaki "Cumhuriyetimizi Nasıl Kurduk?" ünitesi eklendiğinden, bu ünite kapsam olarak çok genişletilmiştir. II. Yıl için ayrılan Sosyal Bilgiler zamanının neredeyse 1/3'nün sadece bu ünite almaktadır. Bu nedenle zaman yetmezliği sorunu ile karşılaşan birleştirilmiş sınıf öğretmeni ve öğrencileri, bu ünitenin amaçlarına ulaşmada zorluk çekmektedir.

6. İlköğretimin birinci kademesindeki haftalık ders saati çizelgeleri incelendiğinde; Sosyal Bilgiler dersinin haftada 3 saat olduğu görülmektedir. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'ne göre, ilköğretimde bir öğretim yılı 180 iş günü olup, 36 haftaya tekabül etmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin saat olarak yıllık yükleri müstakil ve birleştirilmiş sınıflarda toplam 216 ders saatidir. Sosyal Bilgiler programının amaçları, öğretmen ve öğrenciler arasında 216 aktif ders saatiyle gerçekleştirilmeye çalışılırken, tek öğretmenli birleştirilmiş sınıflarda 92 ödevli (pasif) ders saati ve 124 öğretmenli (aktif) ders saati ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Sosyal Bilgiler ders amaçlarının birleştirilmiş sınıflarda gerçekleştirilmesi için, gerekli olan süre doğal olarak yetersiz kalmaktadır.

7. Sosyal Bilgiler dersinde, öğrenciyi harekete geçirici ve çeşitli beceriler kazandırarak hayata hazırlayıcı ana yöntem, küme çalışmasıdır. Müstakil sınıflarda küme çalışmasıyla ele alınacak ünite sayısı yeterli olmasına karşın, birleştirilmiş sınıflarda küme çalışmasına elverişli olan ünite sayısı az ve yetersiz kalmaktadır. Küme çalışmasıyla işlenecek ünite sayısı az olduğundan Sosyal Bilgiler dersi amaçlarının gerçekleştirme düzeyini de düşürmektedir.

8. Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler ders amaçlarının gerçekleştirileceği ortamlar açısından incelendiğinde; müstakil sınıfların daha çok şehir ya da gelişmiş köy ortamında ve bir öğretmenin kontrolündeki her bir sınıfın doldurduğu derslik ortamındaki öğretmen ve öğrencilerin performans düzeyleri daha yüksek olduğundan, Sosyal Bilgiler ders amaçlarını gerçekleştirme düzeyi risk taşımamaktadır.

9. İlköğretimin birinci kademesinde, Sosyal Bilgiler dersinde yapılan etkinliklerin değerlendirilmesi; ünite sonunda yapılan test, yazılı yoklama, sözlü, ödevler, gözlem ve kanaat şeklinde yapılmaktadır. Sosyal Bilgiler dersindeki ölçme ve değerlendirmelerde, programdaki amaçlar ölçü olarak alınması gerekirken, sınıf öğretmenleri sadece bilgi düzeyindeki amaçları ölçmeye çalışmaktadırlar. Beceri düzeyindeki amaçların ölçülmesine yeterince önem verilmemektedir. Alışıla gelen bu uygulama Sosyal Bilgiler dersindeki beceriye yönelik amaçlarının değerlendirme kapsamına alınıyor olması, bu amaçların ne derece gerçekleştirildiğini belirsiz kalmaktadır.

11. Müstakil sınıflarda sınıf öğretmenleri, bilgi düzeyindeki amaçları 4. sınıflarda ayrı, 5. sınıflarda ayrı değerlendirmektedirler. Birleştirilmiş sınıflarda ise, yıl esasına göre 4. ve 5. sınıflardaki öğrenciler ortaklaşa değerlendirilmektedir. Oysa, birleştirilmiş sınıflarda 5. sınıf öğrencileri bir önceki yılda Sosyal Bilgiler dersinin yıl ünitesini almış, bilgi düzeyini ve alt yapısını oluşturmuş, 4. sınıftaki öğrenciler ise, ilk defa Sosyal Bilgiler dersiyle karşılaşmışlardır. Bu durumda 4. sınıf öğrencilerinin program amaçlarına ulaşması güçleşmektedir.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan, birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler Programı'nın uygulama sonuçları ile programda belirtilen 29 amacın gerçekleştirilme düzeyindeki belirsizlikler bu çalışmaya konu olmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarındaki 4 ve 5. sınıflarında (B Grubu) okutulan Sosyal Bilgiler Program amaçlarının gerçekleştirme düzeylerini tespit etmektir.

Bu amaçla ilgili alt amaçlar şunlardır;

1. Birleştirilmiş sınıflarda çalışan sınıf öğretmenlerine göre, Sosyal Bilgiler program amaçlarının öğrencilerde gerçekleştirilme düzeyi nedir?
2. Sosyal Bilgiler program amaçlarının gerçekleştirme düzeyleri, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Sosyal Bilgiler program amaçlarının gerçekleştirilme düzeyleri, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin öğrenim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
4. Sosyal Bilgiler program amaçlarının gerçekleştirilme düzeyleri, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kıdem durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
5. Birleştirilmiş sınıf öğrencilerinde, Sosyal Bilgiler program amaçlarına ulaşılma düzeyi nedir?
6. Sosyal Bilgiler program amaçlarına ulaşılma düzeyleri, birleştirilmiş sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
7. Sosyal Bilgiler program amaçlarının, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine göre gerçekleştirilme düzeyleri ile öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeyleri arasında farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırmanın evreni, Trabzon ilinde bulunan, ilköğretim okullarının birleştirilmiş sınıflı 4 ve 5. sınıflarda (B Grubu) çalışan sınıf öğretmenleri ile bu sınıflarda okuyan öğrencilerden oluşmaktadır.

Bu araştırmanın örnekleme, Trabzon ilindeki merkez ilçe, ilçe merkezleri ve köylerinden tesadüf yöntemiyle, 90 adet birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarındaki öğretmen ve öğrenciler seçilmiştir. Bunun için, Trabzon Valiliği'nin Millî Eğitim Müdürlüğü'ndeki 1995-1996 Eğitim-Öğretim İstatistikleri kayıtlarından yararlanılmıştır. Bu kayıtlardan merkez ilçede, ilçe merkezleri ve köylerinde birleştirilmiş sınıflı okullarda çalışan 1 öğretmenli, 2 öğretmenli ve 3 öğretmenli okullar tespit edilmiş ve daha sonra tespit edilen bu okullardan tesadüf yöntemiyle 90 adet okul araştırmaya dahil edilmiştir. Tespit edilen her bir okulda, 4 ve 5. sınıfın dahil olduğu iki ve daha fazla sınıf okutan, 1 sınıf öğretmeni bulunmaktadır. Araştırmaya, sınıf öğretmenleri gönüllü olarak katılmışlardır. Araştırmanın örnekleme giren okullardan 57 tanesi uygulamaya katılmıştır. Böylece, uygulama kapsamına alınan birleştirilmiş sınıflı okullardan 57 sınıf öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örnekleme giren sınıf öğretmenleri, birleştirilmiş sınıfta bulunan 4 ve 5. sınıf öğrencilerinden en fazla 5 tanesini tespit etmek suretiyle bu öğrenciler de uygulamaya katılmıştır. Böylece, her bir okuldan araştırmaya katılan toplam 278 öğrenci bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Ölçme Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak kullanılan öğretmen Anket Formu ve öğrenci Test Formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında, öğretmenler için anket ve öğrenciler için test kullanılmıştır. Öğretmen Anket Formu, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler (cinsiyet, öğrenim durumu ve kıdem durumları), ikinci bölümde Sosyal Bilgiler dersinin "Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden" grubu 12 amaç, "Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden" grubu 6 amaç, "Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden" grubu 5 amaç ve "Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden" grubu 6 amaç şeklinde, dört grupta 29 amaç maddeler halinde yer almıştır. Herbir madde ile ilgili iki seçenek verilmiştir. Bunlar "Çoğunlukla gerçekleşmiştir" ve "Çoğunlukla gerçekleşmemiş-tir" yargılarından oluşmaktadır.

Öğrenci Test Formu'nda ise, önce cinsiyete ilişkin bilgi istenmekte, daha sonra 29 maddeden oluşan çoktan seçmeli sorular yer almaktadır.

Analizler

Öğretmen ve öğrencilere ilişkin ölçme araçları iki grupta toplanmıştır. Öğretmen ve öğrencilere ilişkin ölçme araçları tek tek incelenerek kontrol edilmiş, istenileni cevaplandırılanlar işleme konmuştur. Öğretmenlere ilişkin ölçme aracında yer alan kişisel bilgiler ile anket maddelerine verilen cevaplar ilişkili olarak, düzenlenen tablolarda sayılarla kodlu olarak işlenmiştir. Öğrencilere ilişkin ölçme aracında ise, cinsiyete ilişkin bilgi ile test maddelerine verilen cevaplar ilişkili olarak, düzenlenen tablolarda kodlu sayılarla işlenmiştir.

Öğretmen ve öğrencilere ilişkin ham veriler kağıt üzerindeki tablolara işlendikten sonra, bu veriler bilgisayara aktarılmıştır. Bu ham veriler, bilgisayarda SPSS istatistik programında çözümlenmiştir. Öğretmen ve öğrencilere ilişkin ölçme araçlarındaki verilerin istatistiki çözümlenmelerinde yüzdeler, aritmetik ortalamalar, standart sapmalar ve ortalamalar arası farkın manidarlığı için t-testi kullanılmıştır.

Öğrencilere ilişkin testin güvenilirliği, 250 kişilik örneklem grubu üzerinde yapılmıştır. Test yapısı ve özellikleri göz önünde bulundurularak Kuder Richardson-20 formülü ile iç tutarlılık hesaplamaları gerçekleştirilmiştir. Toplam puan üzerinden ve alt testlere ilişkin olarak güvenilirlik hesaplamaları; Vatandaşlık % 68, Toplum % 57, Çevre % 21 ve Ekonomi % 57 olmak üzere toplam testte % 74 düzeyinde güvenilirlik sonucu bulunmuştur.

BULGULAR

Bu kısımda, örnekleme ilişkin kişisel bilgiler verilmekte, daha sonra araştırmanın alt amaçlarına ilişkin bulgular verilmiştir.

Araştırmaya katılan birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, öğrenim ve kıdem durumlarının dağılımı Tablo-1'de verilmiştir.

Tablo-1: Birleştirilmiş Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyet, Öğrenim ve Kıdem Durumlarına Göre Dağılımı

Cinsiyet	Öğrenim Durumu						Kıdem Durumu		Toplam									
	Önlisans Mezunu		Lisans Mezunu			Diğer	12 Yıl ve	13 Yıl ve										
	Eğitim Enstitüsü	Eğitim Yüksek Ok.	Sınıf Öğret. Böl.	Eğitim Fak. Diğ. Böl.	Fen-Ed. Fak.		Aşağısı	Üstü										
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%									
Erkek	7	12.3	15	26.3	4	7.0	4	7.0	3	5.3	14	24.5	27	47.4	20	35.0	47	82.5
Kadın	-	-	1	1.7	4	7.0	-	-	2	3.5	3	5.3	7	12.3	3	5.3	10	17.5
Toplam	7	12.3	16	28.0	8	14.0	4	7.0	5	8.8	17	29.8	34	59.7	23	40.3	57	100
G. Toplam	23	40.3			17	29.8												

Tablo-1’de, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin cinsiyet (erkek ve kadın), öğrenim durumu (önlisans mezunu, lisans mezunu ve diğer) ve kıdem durumu (12 yıl ve aşağısı , 13 yıl ve yukarısı) dağılımları gösterilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 82.5’i erkek ve % 17.5’i kadındır. Araştırma kapsamında yer alanların erkek sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Öğretmenlerin öğrenim durumlarına bakıldığında önlisans mezunu % 40.3, lisans mezunu % 29.8 ve diğer sütununda gösterilen açıköğretim fakültesinin önlisans, lise ve çeşitli fakültelerden çıkışlı vekil öğretmenlerin oranı % 29.8’dir. Önlisans çıkışlı sınıf öğretmenleri çoğunluktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kıdem durumları 12 yıl ve aşağısında hizmeti olanlar % 59.7 ve 13 yıl ve üstünde hizmeti olanların oranı ise % 40.3’tür. Kıdemi düşük sınıf öğretmenleri çoğunluktadır.

Tablo-2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	Oran (%)
Erkek	140	50.4
Kız	138	49.6
Toplam	278	100

Tablo-2’de, örnekleme katılan erkek öğrencilerin oranı % 50.4 ve kız öğrencilerin oranı % 49.6’dır. Araştırmaya katılan erkek ve kız öğrencilerin oranı birbirine çok yakındır.

Araştırmanın alt amaçlarına ilişkin bulgular

1. Alt Amaç: Birleştirilmiş sınıflarda çalışan sınıf öğretmenlerine göre, Sosyal Bilgiler program amaçlarının öğrencilerde gerçekleştirilme düzeyi nedir?

Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine göre, Sosyal Bilgiler Programında yer alan amaçların dört alt grupta gerçekleştirilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo-3’te verilmiştir.

Tablo-3: B. Sınıf Öğretmenlerinde Sosyal Bilgiler Program Amaçlarının Gerçekleşme Düzeylerinin Dağılımı

Sorular	n	Soru Sayısı	Ort.	Ss	* Oran (%)
Vatandaşlık	57	12	8.81	2.91	73.4
Toplumsal	56	6	3.98	1.70	66.3
Çevre	57	5	2.95	1.55	59.0
Ekonomik	57	6	4.49	2.68	74.8
Toplam	57	29	20.16	7.35	69.5

Tablo-3’te, Sosyal Bilgiler Programı’nda yer alan amaçlar, dört grupta verilmiştir. Bunlar, Vatandaşlık grubu altında 12 amaç, Toplumsal grubu altında 6 amaç, Çevre grubu altında 5 amaç ve Ekonomik grubu altında 6 amaç olmak üzere toplam 29 amaç yer almaktadır.

Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinde, Vatandaşlık grubu amaçlarının gerçekleştirilme puanlarının aritmetik ortalaması 8.81, standart sapması 2.91; Toplumsal grubu amaçlarının gerçekleştirilme puanlarının

* Alt gruplardaki madde sayısı eşit olmadığı için herbir gruptaki hedeflerin aritmetik ortalaması o grupta bulunan soru sayısına bölünerek oran hesaplanmıştır.

aritmetik ortalaması 3.98, standart sapması 1.70; Çevre grubu amaçlarının gerçekleştirilme puanlarının aritmetik ortalaması 2.95, standart sapması 1.55 ve Ekonomik grubu amaçlarının gerçekleştirilme puanlarının aritmetik ortalaması 4.49, standart sapması 2.68 bulunmuştur.

Genel olarak, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinde Sosyal Bilgiler dersi öğretim amaçlarının dört grupta gerçekleştirilme puanlarının aritmetik ortalaması 20.16 ve standart sapması 7.35 bulunmuştur.

Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinde, Sosyal Bilgiler dersi öğretim amaçlarının dört grupta gerçekleştirilme oranları ise şu şekildedir:

Vatandaşlık grubu amaçlarının gerçekleştirilme oranı % 73.4, Toplumsal grubu amaçlarının gerçekleştirilme oranı % 66.3, Çevre grubu amaçlarının gerçekleştirilme oranı % 59 ve Ekonomik grubu amaçlarının gerçekleştirilme oranı ise % 74.8'dir.

Bu sonuca göre, birleştirilmiş sınıf öğretmenleri, Sosyal Bilgiler dersinin, Ekonomik grubu amaçlarını (% 74.8) en yüksek oranda, çok az bir farkla ikinci sırada Toplumsal grubu amaçlarını (% 73.4) gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Çevre grubu amaçlarının ise, en düşük oranda (% 59.0) gerçekleştirildiği görülmektedir.

Genel olarak, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinde, Sosyal Bilgiler dersi öğretim amaçlarının gerçekleştirilme oranı % 69.5 bulunmuştur. Bu sonuca göre, sınıf öğretmenleri, Sosyal Bilgiler programının amaçlarını, iyi düzeyde gerçekleştirmektedir.

2. Alt Amaç: Sosyal Bilgiler program amaçlarının gerçekleştirilme düzeyleri, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?

Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin erkek ve kadın oluşlarına göre, Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan amaçların dört grupta gerçekleştirilme durumlarına ilişkin puanların ortalamaları arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır.

3. Alt Amaç: Sosyal Bilgiler program amaçlarının gerçekleştirilme düzeyleri, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin öğrenim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

Tablo-4: Sosyal Bilgiler Programı'nın Amaçlarını Gerçekleştirmede Öğretmenlerin Öğrenimlerine Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu Amaçlar	Lisans mezunu			Ön lisans mezunu			Manidarlık		
	n	Ort.	Ss	n	Ort.	Ss	t	Sd	p<
Vatandaşlık	17	7.76	3.58	23	9.04	2.53	1.32	38	-
Toplumsal	17	3.00	1.77	23	4.43	1.59	2.69	38	.05
Çevre	17	2.53	1.70	23	2.83	1.56	0.57	38	-
Ekonomik	17	3.18	1.78	23	4.30	1.49	2.18	38	.05
Toplam	17	16.47	7.71	23	20.61	4.92	1.92	38	-

Tablo-4'te, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin öğrenim durumu değişkenine göre, Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan dört gruptaki amaçların gerçekleştirilme düzeyleri incelenmiştir.

Vatandaşlık grubu amaçlarını gerçekleştirilmede, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin önlisans ve lisans çıkışlı oluşlarına göre manidar bir farklılık bulunmamıştır.

Toplumsal grubu amaçları gerçekleştirilmede, lisans mezunu sınıf öğretmenlerinin puanlarının aritmetik ortalaması 3.00 ve standart sapması 1.77, ön lisans mezunu sınıf öğretmenlerinin aritmetik ortalaması 4.43 ve standart sapması 1.59 bulunmuştur. Burada bulunan t değeri 2.69 ve 38 serbestlik derecesinde 0.05 düzeyinde manidar bir farklılık bulunmuştur.

Bu sonuca göre, Toplumsal grubu amaçları gerçekleştirilmede, ön lisans mezunu sınıf öğretmenleri, lisans mezunu sınıf öğretmenlerine göre daha başarılıdır.

Çevre grubu amaçları gerçekleştirilmede, önlisans ve lisans çıkışlı sınıf öğretmenleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Ekonomik grubu amaçları gerçekleştirilmede, lisans mezunu sınıf öğretmenlerinin puanlarının aritmetik ortalaması 3.18 ve standart sapması 1.78, ön lisans mezunu sınıf öğretmenlerinin puanlarının aritmetik ortalaması 4.30 ve standart sapması 1.49 bulunmuştur. Burada elde edilen t değeri 2.18 ve 38 serbestlik derecesinde 0.05 düzeyinde manidar bir fark bulunmuştur.

Bu sonuca göre, Ekonomik grubu amaçları gerçekleştirilmede, ön lisans mezunu sınıf öğretmenlerinin lisans mezunlarına göre daha başarılı olduğu anlaşılmaktadır.

Genel olarak incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını gerçekleştirilmede, lisans mezunu sınıf öğretmenlerinin puanlarının aritmetik ortalaması 16.47 ve standart sapması 7.71, ön lisans mezunu sınıf

öğretmenlerinin puanlarının aritmetik ortalaması 20.61 ve standart sapması 4.92 bulunmuştur. Burada elde edilen t değeri 1.92 ve 38 serbestlik derecesinde, 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bu sonuca göre, genel olarak, Sosyal Bilgiler dersi öğretim amaçlarını gerçekleştirmede, lisans mezunu ile önlisans mezunu birleştirilmiş sınıf öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4. Alt Amaç: Sosyal Bilgiler program amaçlarının gerçekleştirilme düzeyleri, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kıdem durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

Tablo-5: Sosyal Bilgiler Programı'nın Amaçlarını Gerçekleştirmede Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Dağılımı

Kıdem Amaçlar	12 Yıl ve altında			13 Yıl ve üstünde			Manidarlık		
	n	Ort.	Ss	n	Ort.	Ss	t	Sd	p<
Vatandaşlık	34	8.29	0.03	23	9.57	2.59	1.64	55	-
Toplumsal	34	3.52	1.70	23	4.65	1.50	2.59	55	.05
Çevre	34	2.88	1.55	23	3.04	1.58	0.38	55	-
Ekonomik	34	3.62	1.78	23	5.78	3.26	3.24	55	.005
Toplam	34	18.21	6.91	23	23.04	7.16	2.56	55	.05

Tablo-5'te, Sosyal Bilgiler dersinin dört gruptaki amaçlarının gerçekleşme düzeyleri, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kıdem durumu değişkenine göre incelenmiştir.

Vatandaşlık grubu amaçlarını gerçekleştirmede, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarındaki farklılıkları açısından manidar bir farklılık bulunmamıştır.

Toplumsal grubu amaçları gerçekleştirmede, 12 yıl ve altında hizmeti olan sınıf öğretmenlerinin puanlarının aritmetik ortalaması 3.52 ve standart sapması 1.70, 13 yıl ve üstünde hizmeti olan sınıf öğretmenlerinin puanlarının aritmetik ortalaması 4.65 ve standart sapması 1.50 bulunmuştur. Burada bulunan t değeri 2.59 ve 55 serbestlik derecesinde 0.05 düzeyinde manidar bir fark bulunmuştur.

Bu sonuca göre, Sosyal Bilgiler dersinin, Toplumsal grubu amaçlarını gerçekleştirmede, hizmet yılı fazla olan sınıf öğretmenlerinin hizmet yılı az olan sınıf öğretmenlerine göre daha başarılı oldukları söylenebilir.

Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kıdemlerindeki farklılıklara rağmen, Sosyal Bilgiler dersinin Çevre grubu amaçlarını gerçekleştirmede birbirine yakındır.

Ekonomik grubu amaçları gerçekleştirmede, 12 yıl ve altında hizmeti olan öğretmenlerin puanlarının aritmetik ortalaması 3.62 ve standart sapması 1.78, 13 yıl ve üstünde hizmeti öğretmenlerin puanlarının aritmetik ortalaması 5.78 ve standart sapması 3.26 bulunmuştur. Burada elde edilen t değeri 3.24 ve 55 serbestlik derecesinde 0.005 düzeyinde ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Bu sonuca göre, Sosyal Bilgiler dersinin Ekonomik grubu amaçlarını gerçekleştirmede, hizmet yılı fazla olan sınıf öğretmenlerinin hizmet yılı düşük olanlara göre az bir farkla başarılı oldukları söylenebilir.

Genel olarak incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersinin dört gruptaki amaçlarını gerçekleştirmede, 12 yıl ve altında hizmeti olan öğretmenlerin puanlarının aritmetik ortalaması 18.21 ve standart sapması 6.91, 13 yıl ve üstünde hizmeti olan öğretmenlerin puanlarının aritmetik ortalaması 23.04 ve standart sapması 7.16 bulunmuştur. Burada elde edilen t değeri 2.56 ve 55 serbestlik derecesinde 0.05 düzeyinde ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Bu sonuca göre, sınıf öğretmenlerinde kıdem arttıkça, Sosyal Bilgiler dersi amaçlarının gerçekleştirilme düzeylerinde de artış olmaktadır.

5. Alt Amaç: Birleştirilmiş sınıf öğrencilerinde, Sosyal Bilgiler program amaçlarına ulaşılma düzeyi nedir?

Tablo-6: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Program Amaçlarına Ulaşma Düzeylerinin Dağılımı

Sorular	n	Soru Sayısı	Ort.	Ss	*Oran (%)
Vatandaşlık	278	12	7.92	2.37	66.0
Toplumsal	278	6	4.26	1.42	71.0
Çevre	278	5	2.63	1.15	52.6
Ekonomik	278	6	3.94	1.50	65.7
Toplam	278	29	18.74	4.83	64.6

*Alt gruplardaki madde sayısı eşit olmadığı için her bir gruptaki hedeflerin aritmetik ortalaması o grupta bulunan soru sayısına bölünerek oran hesaplanmıştır.

Tablo-6’da birleştirilmiş sınıflarda okuyan öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersinin dört gruptaki amaçlarına ulaşma düzeylerine ilişkin bulgular incelenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını ölçen sorular, dört grupta verilmiştir. Bunlar, Vatandaşlık grubu amaçlarına ilişkin 12 soru, Toplumsal grubu amaçlarına ilişkin 6 soru, Çevre grubu amaçlarına ilişkin 5 soru ve Ekonomik grubu amaçlarına ilişkin 6 soru olmak üzere toplam 29 soru yer almaktadır.

Birleştirilmiş sınıf öğrencilerine uygulanan testle ölçülen, Vatandaşlık grubu amaçların ulaşılma puanlarının aritmetik ortalaması 7.92, standart sapması 2.37; Toplumsal grubu amaçlarına ulaşılma puanlarının aritmetik ortalaması 4.26, standart sapması 1.42; Çevre grubu amaçlarına ulaşılma puanlarının aritmetik ortalaması 2.63, standart sapması 1.15 ve Ekonomik grubu amaçlarına ulaşılma puanlarının aritmetik ortalaması 3.94, standart sapması 1.50 bulunmuştur.

Birleştirilmiş sınıf öğrencilerinde, Sosyal Bilgiler dersinin dört gruptaki amaçlarına ulaşılma oranları ise şöyledir:

Vatandaşlık grubu amaçlarına ulaşılma oranı % 66, Toplumsal grubu amaçlarına ulaşılma oranı % 71, Çevre grubu amaçlarına ulaşılma oranı % 52.6 ve Ekonomik grubu amaçlarına ulaşılma oranı ise % 65.7 bulunmuştur.

Bu sonuca göre, öğrencilerde, Sosyal Bilgiler dersinin Toplumsal grubu amaçlarına en yüksek oranda (% 71.0) ulaşıırken, Çevre grubu amaçlarına ulaşılma oranı (% 52.6) en düşük düzeydedir.

Birleştirilmiş sınıf öğrencilerinde, Sosyal Bilgiler dersinin tüm amaçlarına ulaşılma oranı % 64.6’dır.

Bu sonuca göre, birleştirilmiş sınıf öğrencilerinde, Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşılma düzeyi yeterli değildir. Araştırmanın bu bulgusu, Candan (1990: 60)’ın yaptığı bir araştırmada, 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi amaçlarına ulaşma düzeyine (% 61.8) çok yakındır.

6. Alt Amaç: Sosyal Bilgiler program amaçlarına ulaşılma düzeyleri, birleştirilmiş sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?

Birleştirilmiş sınıflarda okuyan öğrencilerin erkek ve kız oluşlarına göre, Sosyal Bilgiler dersinin dört gruptaki amaçlarına ulaşılma düzeylerinde, puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bu sonuca göre, birleştirilmiş sınıflarda okuyan öğrencilerin cinsiyet değişkeni yönünden, Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmada önemli bir farklılaşmanın olmadığı söylenebilir. Bu durum, Candan (1990: 60)’ın yaptığı bir araştırmada, 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmada kız ve erkek öğrenciler arasında önemli bir farkın olmadığı şeklindeki bulgusuyla da desteklenmektedir

7. Alt Amaç: Sosyal Bilgiler ders amaçlarının, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine göre gerçekleştirilme düzeyleri ile öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeyleri arasında fark var mıdır?

Tablo-7: Sosyal Bilgiler Program Amaçlarının Öğretmenlere Göre Gerçekleştirilme Düzeyi ile Öğrencilerin Bu Amaçlara Ulaşma Düzeylerinin Karşılaştırılması

Amaçlar	Öğretmen				Öğrenci				Manidarlık		
	n	Ort.	Ss	%	n	Ort.	Ss	%	t	Sd	p<
Vatandaşlık	57	8.81	2.91	73.4	278	7.92	2.37	66.0	2.48	333	.05
Toplumsal	56	3.98	1.70	66.3	278	4.26	1.42	71.0	1.27	332	-
Çevre	57	2.95	1.55	59.0	278	2.63	1.15	52.6	1.78	333	-
Ekonomik	57	4.49	2.68	74.8	278	3.94	1.50	65.7	2.16	333	.05
Toplam	57	20.16	7.35	69.5	278	18.74	4.83	64.6	1.82	333	-

Tablo-7’de, Sosyal Bilgiler dersinin dört gruptaki amaçları, birleştirilmiş sınıflarda çalışan sınıf öğretmenlerine göre gerçekleştirilme düzeyleri ve öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Öğretmenlerde, Vatandaşlık grubu amaçlarının gerçekleştirilme puanlarının aritmetik ortalaması 8.81 ve standart sapması 2.91, öğrencilerin bu amaçlara ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması 7.92 ve standart sapması 2.37 bulunmuştur. Burada bulunan t değeri 2.48 ve 333 serbestlik derecesinde 0.05 düzeyinde ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Bu sonuca göre, Vatandaşlık grubu amaçları, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine göre gerçekleştirilme düzeyi görüşü ile öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeyi arasında farklılaşmanın olduğu anlaşılmaktadır.

Toplumsal grubu amaçların gerçekleşme düzeyleri konusunda, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin görüşleri ile öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı anlaşılmaktadır.

Çevre grubu amaçların gerçekleştirme düzeyleri konusunda, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin görüşleri ile öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeyleri birbirine yakındır.

Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinde, Ekonomik grubu amaçlarının gerçekleştirilme puanlarının aritmetik ortalaması 4.49 ve standart sapması 2.68, öğrencilerin bu amaçlara ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması 3.94 ve standart sapması 1.50 bulunmuştur. Burada bulunan t değeri 2.16 ve 333 serbestlik derecesinde 0.05 düzeyinde ortalamalar arasında manidar bir fark bulunmuştur.

Bu sonuca göre, Ekonomik grubu amaçlarının gerçekleştirme düzeyleri konusunda, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin görüşleri ile öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeylerinde farklılaşmanın olduğu anlaşılmaktadır. Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine göre, Ekonomik gruptaki amaçlar daha fazla gerçekleştirilmektedir. Öğrencilerden elde edilen bulgular, bilimsel/akademik bir başarı testi olduğu için, öğretmenlerin iyimser bir yaklaşım sergiledikleri söylenebilir.

Genel olarak incelendiğinde, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinde, Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarının gerçekleştirilme puanlarının aritmetik ortalaması 20.16 ve standart sapması 7.35, öğrencilerin bu amaçlara ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması 18.74 ve standart sapması 4.83 bulunmuştur. Burada bulunan t değeri 1.82 ve 333 serbestlik derecesinde 0.05 düzeyinde ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bu sonuca göre, genel olarak, Sosyal Bilgiler dersi amaçlarını gerçekleştirme düzeyleri konusunda, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin görüşleri ile öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler dersi amaçlarını gerçekleştirme düzeylerinde, birleştirilmiş sınıf öğretmenleri ile öğrenciler arasında farklılaşmanın olduğu oranlar ise şu şekildedir; Vatandaşlık grubu amaçları, sınıf öğretmenlerine göre gerçekleştirilme oranı % 73.4 iken, öğrencilerde bu amaçlara ulaşılma oranı % 66'dır. Ekonomik grubu amaçları, sınıf öğretmenlerine göre gerçekleştirilme oranı % 74.8 iken, öğrencilerde bu amaçlara ulaşılma oranı % 65.7'dir.

Bu sonuca göre, Sosyal Bilgiler dersi amaçlarını gerçekleştirmede farklılaşmanın olduğu Vatandaşlık ve Ekonomik grubu amaçların, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine göre gerçekleştirilme düzeyi yüksek bulunurken, öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeyleri düşük bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler dersi amaçlarını gerçekleştirmede önemli bir farklılaşma bulunmayan; Toplumsal grubu amaçları, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine göre gerçekleştirilme oranı % 66.3 iken, öğrencilerde bu amaçlara ulaşılma oranı % 71'dir. Çevre grubu amaçları, öğretmenlere göre gerçekleştirilme oranı % 59 iken, öğrencilerde bu amaçlara ulaşılma oranı % 52.6'dır.

Bu sonuca göre, Sosyal Bilgiler dersi amaçlarını gerçekleştirmede önemli bir farklılaşmanın olmadığı Toplumsal ve Çevre grubundaki amaçların, öğretmenlere göre gerçekleştirilme düzeyleri ile öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeyleri birbirine yakın orandadır. Ancak Çevre grubundaki amaçların gerçekleştirme düzeyleri, hem sınıf öğretmenlerinde hem de öğrencilerde düşük olduğu görülmektedir.

Genel olarak bakıldığında, Sosyal Bilgiler dersi amaçlarının sınıf öğretmenlerine göre gerçekleştirilme düzeyi % 69.5 iken öğrencilerin bu amaçlara ulaşma düzeyi % 64.6 oranındadır.

Bu sonuca göre, Öğretmenlerde Sosyal Bilgiler dersi amaçlarını gerçekleştirilme düzeyleri, öğrencilerden yüksek olduğu görülmektedir. Bu araştırmada, öğretmenlerin öğrenim durumları ve kıdemlerine göre, Sosyal bilgiler dersi amaçlarının gerçekleştirme düzeylerine ilişkin bulgular dikkate alındığında; “önlisans mezunu” ve kıdemi “13 yıl ve üstünde” olan sınıf öğretmenlerinin iyimser bir yaklaşım sergilemeye çalıştıkları söylenebilir. Öğrencilerde, Sosyal Bilgiler dersi amaçlarına ulaşılma düzeyi, orta düzeyde olmakla birlikte yeterli değildir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlara yer verilmiş, daha sonra bu sonuçlar ışığında öneriler sıralanmıştır.

Yapılan bu araştırmada sonuçlar şöyle ifade edilebilir;

1- Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinin “Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden” gruplandırılan 12 amacın gerçekleştirilme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri % 73.4 iken, bu amaçların

öğrenciler düzeyinde gerçekleştirilme oranı % 66'dır. Araştırma sonucuna göre, Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönündeki amaçların gerçekleştirilme düzeyi ulaşılma düzeyine göre daha yüksektir.

2- Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinin "Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden" gruplandırılan 6 amacın gerçekleştirilme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri % 66.3 iken, bu amaçların öğrenciler düzeyinde gerçekleştirilme oranı % 71'dir. Araştırma sonucuna göre, Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönündeki amaçların gerçekleştirilme düzeyi, ulaşılma düzeyine göre düşüktür.

3- Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinin "Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden" gruplandırılan 5 amacın gerçekleştirilme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri % 59 iken, bu amaçların öğrenciler düzeyinde gerçekleştirilme oranı % 52.6'dır. Bu araştırma sonucuna göre, Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirme yönünden amaçların gerçekleştirilme düzeyi, ulaşılma düzeyine göre yüksektir.

4- Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinin "Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden" gruplandırılan 6 amacın gerçekleştirilme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri % 74.8 iken, bu amaçların öğrenciler düzeyinde gerçekleştirilme oranı % 65.7'dir. Araştırmanın bu sonucuna göre, Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönünden amaçları gerçekleştirilme düzeyi, ulaşılma düzeyine göre yüksektir.

5- Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinin dört bölümde gruplandırılan 29 amacın genel açıdan gerçekleştirilme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri % 69.5 iken, aynı amaçlara öğrencilerin ulaşılma düzeyleri % 64.6'dır. Bu dört grupta toplanan amaçların genel açıdan gerçekleştirilme düzeyi, ulaşılma düzeyinden yüksektir.

Araştırmaya katılan gruplar arasında, Sosyal Bilgiler dersinin dört gruptaki amaçlarını gerçekleştirilmede, uç değerler açısından ulaşılan sonuç; ankete katılan öğretmenler "Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçları, % 74.8 oranıyla en yüksek düzeyde gerçekleştirirken, "Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçları, % 59 oranıyla en düşük düzeyde gerçekleştirmişlerdir. Ankete katılan öğrencilerde ise, "Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden" amaçlarına, % 71 oranıyla en yüksek düzeyde ulaşılırken, "Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçlarına ulaşılma düzeyi, % 52.6 oranıyla en düşük düzeydedir.

6- Sosyal Bilgiler dersinin "Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden" ve "Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçlarını gerçekleştirilmede öğretmen ve öğrenci grupları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

7- Sosyal Bilgiler dersinin "Toplumda insanların birbirleriyle ilişkileri yönünden" ve "Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçlarını gerçekleştirilmede anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

8- Sosyal Bilgiler dersinin dört grupta toplanan amaçlarını gerçekleştirilmede, hem öğretmenlerde hem de öğrencilerde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

9- Öğretmenlerin öğrenim durumlarına göre; "Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden" ve "Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçlarının gerçekleştirilmesinde ön lisans çıkışlı öğretmenler ile lisans çıkışlı sınıf öğretmenleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. "Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden" ve "Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçlarını gerçekleştirilmede ön lisans çıkışlı öğretmenler ile lisans çıkışlı öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

10- Öğretmenlerin kıdem durumlarına göre; "Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden" ve "Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçlarının gerçekleştirilmesinde 12 yıl ve altında hizmeti olan öğretmenler ile 13 yıl ve üstünde hizmeti olan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

"Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden" ve "Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçlarının gerçekleştirilmesinde 12 yıl ve altında hizmeti olan öğretmenler ile 13 yıl ve üstünde hizmeti olan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık vardır. Öğretmenlerin hizmet yılları arttıkça Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını gerçekleştirilme düzeyi artmaktadır.

11- Öğretmen ve öğrenci grupları arasında "Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden" ve "Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden" amaçlarını gerçekleştirilme ve ulaşılma düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu iki grupta toplanan amaçları gerçekleştirilme düzeyi, ulaşılma düzeyinden yüksektir.

Öğretmen ve öğrenci grupları arasında “Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden” ve “Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden” amaçlarını gerçekleştirme ve ulaşma düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öneriler

1. Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda ana bölüm başlıkları;
  - a) Öğrencilere, vatandaşlık görev ve sorumlulukları kazandırmak,
  - b) Öğrencilerin, toplum içerisinde insanlar arası ilişkilerini geliştirmek,
  - c) Öğrencilere çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıtmak,
  - d) Öğrencileri ekonomik hayata hazırlamak.

Şeklinde genel amaçlar yazılmalıdır. Sosyal Bilgiler dersinin 29 özel amacı, yukarıdaki genel amaçlar altında gruplandırılarak geliştirilmeli ve davranışlara indirgenmelidir.

2- Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler ders programının genel amaçları müstakil sınıflarla ortak olmalı, ancak özel ve alt özel amaçlarının müstakil sınıflardan farklı biçimde düzenlenmesi dikkate alınmalıdır (Örneğin; Birleştirilmiş Sınıf Fen Bilgisi Programı’nda olduğu gibi).

3- Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinin dört genel amacıyla bağlantılı olarak 29 özel amaçla ilgili davranışların sınıf öğretmenlerince gerçekleştirilmesi ve öğrenciler tarafından ulaşılabilmesi için öğretim hizmetlerinde şu çalışmalara yer verilmelidir.

- Sosyal Bilgiler programında, müstakil sınıflarla birleştirilmiş sınıfların ünite sayıları arasındaki farklılık giderilmelidir. Birleştirilmiş sınıflarda sağlıklı planlama ve uygulama yapmak için gerekli münavebenin sağlanmasında Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler üniteleri sayıca eşitlenmeli ya da Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersinin ünite sayıları (+1) veya (-1) şekline getirilmelidir.

- Birleştirilmiş sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinin işlenmesinde görülen zaman yetersizliğinin ortadan kaldırılması için, birleştirilmiş sınıflı okullara en az iki öğretmen verilmelidir.

- Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler Programı, ders kitapları ve yardımcı öğrenme materyalleri Bakanlıkça Fen Bilgisi’nde olduğu gibi hazırlanarak okullara ücretsiz gönderilmelidir.

- Sosyal Bilgiler üniteleri, birleştirilmiş sınıfların bulunduğu köy şartlarına, köyün sosyal, ekonomik ve kültürel şartlarına göre 10 yıllık birleştirilmiş sınıf deneyimi bulunan öğretmen ve ilköğretim müfettişlerince ünite içerikleri işe (hayata) dönük olarak hazırlanmalıdır. Üniteler küme ve iş yöntemlerinin kullanılmasına elverişli olmalıdır.

- Birleştirilmiş sınıflarda çalışan sınıf öğretmenlerine, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılan amaç ve davranışları ürün olarak hem bilgi ve hem de beceriler açısından değerlendirebilmelerine yönelik bilgi ve beceriler hizmet öncesi eğitimde verilmeli, hizmet gören öğretmenlere ise işbaşında eğitimle ölçme ve değerlendirme konusunda yetiştirilmeleri sağlanmalıdır.

- Birleştirilmiş sınıflarda iki sınıf öğretmeni görevlendirilmesi halinde, Sosyal Bilgiler dersinde ödevli (pasif) dersler kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Birleştirilmiş sınıflı köy okullarının fiziki bakımdan alt yapısı geliştirilmeli, DAYM, FRTEM, geliştirme projelerinden ve fonlarından mali destek, makine teçhizat ve

GIYE

desteği

yapılmalıdır

Görüşler", M.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi, 4: 15-25.

KAYNAKLAR

BARTH, J.L. ve A. DEMİRTAŞ (1996) **İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Millî Eğitim Geliştirme Projesi.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit (1981) **Özel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi, 4. basım.

(1983) **Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim Rehberi**. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi, 2. basım.

CANDAN, Ragıp (1990) **İlkokul Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Derslerinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi**.

(Yayınlanmamış Y.L.T.). Ankara: Ank.Ün.

ÇAĞLAR, Adil (1992) "İlkokul 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Üzerine Bazı

CEYHAN, Erdal (1995) **Eğitimde İzence Ve Yöntem Kuramı**. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.

ERDEN, Münire (1993) **Eğitimde Program Değerlendirme**. Ankara: PEGEM Yayınları, Birinci Baskı.

(1996) **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Alkim Yayınevi.

ERTÜRK, Selahattin (1993) **Eğitimde “Program” Geliştirme**. Ankara: Meteksan Yay., 7. Baskı.

FİDAN, Nurettin (1987) **Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim**. Ankara: A.Ü. AÖF Yayınları.

HESAPÇIOĞLU, Muhsin (1988) **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. İstanbul: Beta Yayını.

KAHVECİ, Ahmet (1986) **Ortaokullarda Sosyal Bilgiler Ders Programlarının Değerlendirilmesi** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

- KILIÇ, Durmuş (1996) **İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretmenlerin Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Çağdaş Eğitim.** 221: 30-34.
- KISAKÜREK, M.A. ve F. PAYKOÇ (1987) **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: A.Ü. AÖF Yayını.
- KOCAOLUK, M.Ş. (1992) **İlköğretim Kurumları Yönetmeliği.** İstanbul: Kocaoluk Yayınevi, 5. baskı.
- MEB (1962) **Program Geliştirmede Rehberlik.**
(1966) **Program Taslağı İle İlgili Açıklamalar Ve Örnekler** (Haz. G. Karagözoğlu).
(1983) **Eğitim Öğretimde Planlama Genelgesi.**
(1987) **Millî Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu.** Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
(1992) **İlköğretim Kurumları Yönetmeliği.**
(1995) **İlkokul Programı.** Ankara: MEB Yayınları.
(1995) **İlköğretim Okulu Programı.** Ankara: MEB Yayınları
Planlama Yönergesi
- ÖĞÜN, Vedat (1993) **Birleştirilmiş Sınıflar İçin 1. Yıl Sosyal Bilgiler Ders Kitabı.** Ankara: Öğün Yayınları.
(1994) **Birleştirilmiş Sınıflar İçin 2. Yıl Sosyal Bilgiler Ders Kitabı.** Ankara: Öğün Yay.
- ÖZÇELİK, Durmuş Ali
(1992-3) **Eğitim Programları Ve Öğretim.** Ankara: ÖSYM Yayınları, Üçüncü Baskı.
- ÖZTÜRK, Turgut (1980) **İlkokul Programının Birleştirilmiş Sınıflarda Uygulanmasından Ortaya Çıkan Problemler.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ank.Ün.
- SAĞLAMER, Emin (1996) "Zorunlu Eğitim Süresini Artırma Çalışmaları" **Çağdaş Eğitim.** 219:18.
- SÖNMEZ, Veysel (1996) **Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Kılavuzu.** Ankara: PEGEM Yay.
(1994) **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: PEGEM Yayınları, 1. Baskı.
(1994) **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı.** Ankara PEGEM Yayınları, 5. Baskı.
- TED (1995) **İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları.** Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları
- TEKİŞİK, H.H. ve C. MIHÇI (1989) **Birleştirilmiş Sınıflı Köy Okullarında Öğretim.** Ankara: Rehber Yayınevi, Yedinci Baskı.
- TEKİŞİK, Hüseyin Hüsnü (1995) **Birleştirilmiş Sınıflı İlkokullar İçin Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Birinci Yıl.** Ankara: Tekişik Yayınları.
- TUNÇKAYA, Satılmış (1996) "Taşınabilir Eğitim Sistemi Üzerine". **Çağdaş Eğitim.** 223: 21
- VARIŞ, Fatma (1996) **Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"**. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık, 6. Baskı.
- YALÇIN, İsmet (1985) **Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Programlarının Değerlendirilmesi** (Yayınlanmamış Y.L.T. Ankara:

